

# De fremmede statsborgere – En historie om Naja og de andre

*Sara møder Naja siddende ved køkkenbordet. Den varme kaffe i koppen står i skarp kontrast til rimfrosten på ruden. Det er blevet koldt udenfor. Naja tænker på vinteren i Grønland. På skiturene og snemændene og sneboldkampene. Og hun tænker på sine børn. Det var ikke sådan her, det skulle have været. Da Naja tog børnene med til Danmark, var det drømmen at give dem et bedre liv. Flere muligheder. Bedre velstand. Men nu er hun alene. Sara sætter sig ved siden af Naja, og stiller det spørgsmål som hun altid stiller, selvom hun i virkeligheden allerede kender svaret: "Hvordan går det, Naja?". Naja kigger bedrøvet på Sara. "Du må hjælpe mig", svarer hun.*

Naja flyttede til Danmark med sine to små børn for år tilbage. Det var sværere end hun havde regnet med. Dengang mente hun selv, at hun var godt forberedt. Hun kunne både forstå og tale dansk i skolen i Grønland, hun havde både hørt om det danske system, den danske kultur og de muligheder man har i Danmark. Men da hun kom hertil, var der meget, der var anderledes. Der var godt nok korn på markerne, og de mennesker de mødte talte da også en form for dansk. Men det var ikke helt det samme, som det dansk hun havde haft i skolen. Og systemet var meget mere komplekst og forvirrende, fyldt med svære ord og en anden indforståethed og kultur, end Naja havde mødt i Grønland.

Snart blev Naja meget syg og havde voldsomme smerter. Hendes overskud blev hurtigt mindre, og hun havde brug for hjælp til børnene. Hun kunne lige nu ikke være den mor for dem, som de fortjente og havde brug for. Hun var alene og uden netværk, og besluttede derfor, i samråd med sin læge, at bede kommunen om at hjælpe. Snart blev hendes dreng tvangsfjernet, og kort efter tog de også hendes lille pige. Naja var sikker på, at så snart hun var ovenpå efter operationen, ville hun få sine børn tilbage. Så ville hendes

smerter være væk, og hun ville igen have overskud. Det var det hun mente, at der var aftalt. Men sådan gik det desværre ikke.

Da Naja var ovenpå efter operationen, kontaktede hun kommunen for at få sine børn tilbage. Men kommunen flytter ikke børn frem og tilbage på den måde, og nu skulle Naja bevise, at hun er i stand til at være en mor for sine børn både nu og i fremtiden. Kommunen sendte en familiebehandler ud for at arbejde med og observere Naja, og som skulle vurdere, om Naja kunne få sine børn tilbage. Men familiebehandleren var etnisk dansk, og hendes kendskab til Grønland og grønlandsk kultur strakte sig omtrent til hvad hun havde opsnappet fra "Nissebanden i Grønland". Najas og familiebehandlerens forhold blev hurtigt brolagt med misforståelser, og Najas frustrationer og sorg blev større. Hvordan skulle hun nogensinde kunne få sine børn hjem, når den eneste der kunne hjælpe, knapt forstår hvad hun siger og mener?

Men både Najas sagsbehandler og familiebehandleren selv kunne mærke, at den løsning ikke førte nogle steder. De fandt i

stedet en ny familiebehandler, Sara. Sara er selv født og opvokset i Grønland og har pædagogisk erfaring. Nu sidder de igen ved køkkenbordet med en varm kop kaffe. Og selvom Naja stadig er fyldt med sorg over ikke at have sine børn hos sig, bliver frustrationen langsomt til håb. For selvom Sara ikke kan trylle børnene tilbage, så forstår hun i det mindste hvad Naja siger. Og hun forstår hvor Naja kommer fra. Hun forstår den bagage, som Naja og børnene har med sig fra Grønland. Hun forstår hvordan det gik galt. Og hun kan forklare på Najas modersmål når det er kompliceret. Hun kan læse brevene fra kommunen, og hjælpe Naja til helt at forstå hvad det betyder. Hun danner en bro imellem Naja og det danske system. Og sammen tror de på, at Najas børn snart kan komme hjem.

Najas historie er helt sin egen – men samtidig på ingen måde unik. Der findes mange Naja'er rundt i landets kommuner. Naja'er med børn, Naja'er uden børn, Naja'er som selv stadig er børn. Der findes også Minik'er, Aputsiaq'er og Pipaluk'er. Deres historier har deres egne detaljer og særegenhed, men fællestrækkene kommer hurtigt til at dominere. Misforståelser som udspringer fra kultursammenstød og sproglige udfordringer kan skabe og forstærke problemer i en sådan grad, at det kan være svært at se lyst på fremtiden.

”Mon ikke Naja selv har list af skylden”, tænker du måske. Helt ærligt, hvem lader kommunen tage sine børn, uden at de er helt sikre på, hvor, hvornår og hvordan du får dem igen? Og hun har jo haft dansk i skolen, så hun må da have kunnet forstå hvad hun bad om og hvad der blev aftalt.

Lad os kort fortælle en anden historie: En enlig dansk mor – lad os kalde hende Helle -

flytter til Tyskland med sine to børn. Hun har haft tysk i skolen, og hun kender da lidt til Tyskland. Det skal nok gå. Hun bliver syg, og skal have hjælp med børnene. Hun henvender sig på kommunekontoret for at få hjælp til børnene. Hun har et møde med en sagsbehandler – og en tolk. Det er standard. For selvom Helle har haft tysk i skolen og både forstår og taler tysk i almindelighed, så er der stor forskel på skole-tysk og det tysk man møder inde på sagsbehandlerens kontor. Sproget i sig selv er kompliceret, dertil kommer at man skal forstå et andet socialt system og en anden kultur. Så en tolk synes at være den helt rigtige løsning.

Men sådan gik det ikke, da Naja dukkede op på sagsbehandlerens kontor. Grønlændere som kommer til Danmark, udgør en helt unik gruppe. Hvis du dukker op på kommunen som syrisk eller tysk statsborger, sætter man gang i helt andre systemer, end hvis du dukker op som grønlander. Som grønlander er du dansk statsborger, og du kommer derfor ind i systemet ud fra helt de samme forudsætninger som en dansk statsborger, som er født og opvokset i Danmark. Altså ingen tolk.

Hun kunne vel have bedt om en tolk, ikke? Jo, det kunne hun formentlig. Det vender vi snart tilbage til.

I tillæg til de sproglige komplikationer, er der en helt anden og mere u håndgribelig udfordring. Kultur, opvækst og sædvane er svære størrelser at arbejde med og måle på. Tilsammen udgør de en forforståelse hos os hver, som ligger til grund for mange af de ting vi gør og den måde vi gør det på. Små børn kan udfordre disse nærmest automatiske handlinger ved et simpelt spørgsmål: ”Hvorfor, mor?”. Og de fleste forældre vil

kunne nikke genkendende til situationer, hvor vi ikke har haft et rigtig godt svar på det spørgsmål, og har måttet ty til: "Fordi sådan gør man bare".

Nogle af disse adfærdsmønstre og mekanismer er interne i familien, nogle er af mere generel kulturel eller samfundsmæssig karakter. Sara, som selv er opvokset i Grønland og som har arbejdet med udsatte grønlændere både i Grønland og i Danmark, beskriver grønlændere som stolte, men ydmyge mennesker. På en konference om udsatte grønlændere i efteråret 2018 (COK), fortalte én af oplægsholderne, at grønlændere i høj grad har tendens til at "smile og nikke" til ting der bliver fortalt og forklaret, det være sig i Brugsen når de handler, i undervisningslokalet eller på kommunekontoret. Dette uanset om de reelt forstår hvad der bliver sagt, eller har begreb om konsekvenserne. De vil hellere prøve at regne det ud efterfølgende, end at skulle have det forklaret igen.

Ifølge en rapport om grønlændere i Danmark (SFI, 2015) er en stor andel af de grønlændere som kommer til Danmark, i forvejen udsatte i Grønland med ledighed, vold og overgreb i bagagen. Grønland har gennem årene haft en ret høj selvmordsrate, og desværre er seksuelle overgreb på børn og unge ikke så ualmindeligt som man kunne ønske. En rapport om unge grønlændere i Danmark (SFI 2015) konkluderer, at en tredjedel af grønlandske unge ikke har haft noget aktivt ønske om seksuelt samvær, første gang det skete.

Men de sociale problemer, uanset hvor store eller små man må synes de er, er ikke noget man taler om. Selvom de små lokalsamfund er tætte, og man hjælper hinanden i stor

udstrækning, så er der også meget status i at kunne klare sig selv. Hjælpen fra det offentlige er ofte langt væk, og det er ikke sædvanen at man beder om den.

Så ja, Naja kunne have bedt om en tolk. Men "det gør man ikke". Det faldt i hvert fald ikke Naja ind. Hun ville ikke være til mere besvær, end hun allerede følte hun var. Så hun lyttede, smilte og nikkede. Hun forklarede og mente, at hun gjorde sig forstået. Og hun troede bestemt at hendes børn ville komme hjem igen. Men det er de ikke. Ikke endnu.

Dette er hverken en karikatur af grønlændere eller en kritik af sagsbehandlerne. Det er ikke banebrydende forskning eller ny viden. Det er en historie. En historie som alt for mange, både grønlændere og sagsbehandlere, vil kunne nikke genkendende til. En historie om drømme og håb, sorg og frustration, om kulturelle forskelle og sproglige barrierer. Det er historien om Naja – og om mange andre.

*Skrevet af Sara Johansen, Familiebehandler,  
og Jeanette Marcussen, cand.scient.pol*